

MITÄ ON LIIKUNNAN FILOSOFIA

Timo Klemola

Julkaistu sarjassa: Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta, Vol II. Tampere 1989, s. 54-73.

I. Liikunnan filosofia Suomessa

1.1. Ensimmäinen liikunnan filosofian seminaari

Lähestyttäessä kysymystä liikunnan filosofian luonteesta on luontevaa tarkastella ongelmaa sen oman historian kautta. Katsoessamme minkälaisiin kysymyksiin liikunnan filosofiassa on etsitty vastausta, näemme selvemmin sen, miten liikunnan filosofit ovat tehtävänsä hahmottaneet.

Suomessa liikunnan filosofia on uusi tutkimusalue. Joitakin yksittäisiä ongelmia on satunnaisesti pohdittu, mutta mitään systemaattista liikunnan filosofian tutkimista ei ole ollut. Tällaista tutkimusta kohtaan on kuitenkin viime vuosina herännyt kiinnostusta.

Ensimmäinen varsinainen liikunnan filosofisia ongelmia pohtinut seminaari järjestettiin Valkeakoskella 20. - 21.06. 1979(1). Tuolloin paikalla oli filosofian edustajana professori Reijo Wilenius. Muut osallistujat olivat lääkäreitä, sosiologeja, arkkitehtejä, kirjailijoita, psykologeja. Seminaari oli keskustelun avaus, jossa näkökulmat liikuntaan olivat erityistieteiden tai "arkifilosofian" värittämiä, mutta aitoihin filosofisiin ongelmiin - lähinnä etiikan alaan kuuluviin - päästiin jo tuolloin käsiksi. Seminaari ei kuitenkaan herättänyt jatkossa erityistä kiinnostusta liikunnan filosofiaa kohtaan.

1.2. Liikunnan filosofia määritellään komiteamietinnössä

Seuraava tärkeä askel suomalaisessa liikunnan filosofian historiassa oli Valtion Liikuntatieteellisen Neuvoston ottama kanta liikunnan filosofisen tutkimuksen puolesta komiteamietinnössään Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittäminen vuosina 1986 - 1990.(2) Liikunnan filosofia asetettiin silloin yhdeksi liikuntatieteellisen tutkimuksen painopistealueeksi.

Komiteamietinnössä määritellään tutkimuksen lähtökohta näin: "Urheilu- ja liikuntafilosofia on liikuntakulttuurin olemassaolon merkitystä pohdiskeleva tieteen ala, jolla on luontevat yhteydet liikunnan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen, liikunta-lääketieteeseen sekä liikuntakasvatukseen ja liikuntapsykologian tieteenaloihin."(3) Jatkossa mietintö painottaa liikuntakulttuuriin liittyviä arvofilosofisia kysymyksiä, jotka ovat "merkittävän tärkeitä koko liikuntakulttuurin kehittymisen kannalta."(4) Edelleen mietinnössä todetaan Suomen jääneen täysin kansainvälisen liikunnan

filosofian tutkimuksen ulkopuolelle, jossa on jo 1970-luvulta lähtien alkanut muodostua erilaisia kansallisia ja teoreettisia koulukuntia, joista Suomessa ei juuri tiedetä.

Edelleen mietinnössä todetaan: "Tästä johtuu, että näiden keskustelujen mahdollista käytännöllistä antia liikuntakasvatukselle, liikunnan arvojen tutkimiselle, urheilulääketieteen etiikalle jne. ei ole selvitetty. Filosofisen tason puuttuminen liikuntatutkimuksesta vaikuttaa koko tieteenalan teoreettiseen kulttuuriin, itsetietoisuuteen ja intellektuaaliseen reagoitakykyyn."(5)

Mietinnössä hahmotellaan viisi liikunnan filosofisen tutkimuksen keskeistä aluetta näin:

1. liikunnan ja urheilun ihmiskuva
2. liikkeen filosofia (biomekaanisen liikkeen olemuksesta yhteiskunnallisen liikkeen kulttuurifilosofiaan ja aatehistoriaan)
3. liikunnan ja ruumiinkulttuurin arvoproblematiikka
4. kasvattajan ammatin etiikka
5. liikuntatieteellisen tutkimuksen omat tieteenfilosofiset erityisongelmat(6)

Lueteltuaan mahdollisia tutkimusalueita mietintö palaa jälleen urheilun arvoihin, jotka "ovat joutuneet koetukselle ja jopa uudelleenarvioinnin kohteeksi tiettyjen arvokonfliktien ansiosta."(7)

On ilmeistä, että perätessään liikunnan filosofista tutkimusta, komitealla on ensisijaisesti ollut mielessä arvofilosofinen tutkimus. Asetetuista tutkimusalueista kaksi liittyy suoraan etiikkaan (3, 4) ja yksi välillisesti (1). Liikkeen filosofiasta puhuessaan komitea esittää, että filosofisen analyysin avulla voisi päästä "biomekaanisen liikkeen olemuksesta yhteiskunnallisen liikkeen kulttuurifilosofiaan ja aatehistoriaan". Lauseessa on outo analogia fyysisen liikkeen ja yhteiskunnallisen liikkeen välillä. Filosofisen käsiteanalyysin puuttuessa tällaiset ilmaukset ovat mahdollisia. Komiteaa on tässä harhaanjohtanut liikkeen käsite, joka lauseen alussa esiintyy konkreettisesti (fyysinen liike) ja lauseen lopussa metaforaattisesti (yhteiskunnallinen liike) merkityksessä. Tässä voisi nähdä heijastuvan komitean implisiittisen oletuksen, jonka mukaan filosofia on sosiaalitieteiden jokin alalaji. Sama ajatustapahan heijastuu Jyväskylän yliopiston liikunta-tieteellisen tiedekunnan laitosjaosta, jossa liikunnan filosofia on sijoitettu liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen alaisuuteen.(8)

1.3. Uuden liikuntakulttuurin tuomat haasteet

Liikunnan filosofian tutkimuksen määrittelyminen yhdeksi liikuntatieteellisen tutkimuksen painopistealueeksi ei kuitenkaan aiheuttanut huomattavampaa liikettä liikuntafilosofian kentässä (jos sellaiseksi ei katsota kahden lisensiaattitutkimuksen aloittamista Tampereen yliopiston filosofian laitoksella).

Keskustelu liikuntakulttuurin tilasta kuitenkin kiihtyi. Keskusteltiin urheilun arvojen (9) lisäksi uusista liikuntakulttuurin muodoista.(10) Tämän keskustelun jatkoksi 1987 julkaistiin suomeksi Henning Eichbergin kirja Liikuntaa harjoittavat ruumiit, joka on sosiologinen ja yhteiskuntafilosofinen kannanotto. Seuraavana vuonna Esa Sironen toimitti Uuteen liikuntakulttuuriin kirjan, jossa suomalaisin voimin kehiteltiin Eichbergin teemoja.

Liikuntatieteellinen Seura julisti vuoden 1988 teemaksi "liikunnan uudet arvot".

Soulin olympialaisten doping-skandaali osui hyvin tähän teemavuoteen. Urheilun etiikasta keskusteltiin laajasti tiedotusväli-neissä.

1.4. Toinen liikunnan filosofian seminaari

Liikuntatieteellinen Seura (LTS) järjesti vuonna 1988 neuvottelu-palaverin, jossa keskusteltiin mahdollisuudesta järjestää "Liikunta ja filosofia -tutkimussymposium", joka sitten järjestettiin Suomen Urheilumuseolla 6.6. 1989.

Tämä LTS:n järjestämä liikunnan filosofiaa käsittelevä symposium toi esiin seuraavia seikkoja. Liikunnan filosofinen tutkimus ei ole herättänyt mielenkiintoa suomalaisissa filosofipiireissä. Tilaisuuteen kutsutuista ammattifilosoifeista (monet eivät saaneet edes kutsua) paikalle saapui vain alustuksen pitäjä professori Ilkka Niiniluoto. SVUL:n kehityspäällikkö Jorma Savola puhui voimakkaasti liikunnan filosofisen tutkimuksen puolesta, samoin opetusministeriöstä paikalle saapunut osastopäällikkö Heikki Klemola. Filosoifeilta haluttiin lähinnä liikunnan arvojen tutkimista. Nykyään keskustellaan paljon huippu- ja kilpaurheilun kriisistä sekä uudesta liikuntakulttuurista, joka edustaa perinteiselle liikunta-kulttuurille vastakkaisia arvoja. Tätä keskustelua valottamaan haluttiin arvoilosoifista tutkimusta. Kaivattiin myös "arkifilosofiaa" ja pelättiin filosofien ajautuvan helposti liian kauaksi käytännöstä. Selvästi ongelmalliseksi saattoi kokea sen, että filosofisen tutkimuksen mahdollisuuksia ja filosofisia ongelmia ei osattu selvästi hahmottaa, paitsi tietysti Niiniluodon alustuksessa. Symposiumin teemaksikin järjestäjät olivat valinneet "hyvien kysymysten esittämisen".

Professori Niiniluodon alustus "Filosofian mahdollisuudet liikunnan selittäjänä" (11) oli ensimmäinen selkeä suomalainen puheenvuoro tästä problematiikasta. Esitän seuraavassa Niiniluodon esitelmän sisällön lyhyesti.

Niiniluoto hahmotti liikuntatieteellisen tutkimuksen kentän seuraavasti. Liikuntatieteellisen tutkimuksen luonnollinen tutkimuskohde on liikunta. Liikunnan tutkimus jakaantuu eri alatieteisiin seuraavasti:

liikunnan historia

liikunnan kasvatustiede

liikunnan psykologia

LIKUNTA

liikuntalääketiede

liikunnan sosiologia

liikunnan taloustiede

liikunnan filosofia

Aivan kuten filosofien tutkimusote on suunnattu taiteeseen tai tekniikkaan, jolloin tulokseksi on tullut taiteen tai tekniikan filosofiaa, se voidaan suunnata myös liikuntaan. Liikunnan filosofia Niiniluodon esityksessä jakaantui seuraavasti:

ontologia

tieto-oppi

taito-oppi

teon teoria

LIKUNNAN FILOSOFIA

filosofinen antropologia

kulttuurifilosofia

aksiologia

yhteiskuntafilosofia

kasvatusfilosofia

Mahdollisia liikunnan filosofisia tutkimusongelma-alueita Niiniluoto esitti seuraavasti:

1. Peruskäsitteet. Sellaiset liikunnan peruskäsitteet kuten urheilu, liikunta, leikki, tanssi, työ jne. vaatisivat filosofista analyysiä. Näin voitaisi päästä käsiksi esimerkiksi eri liikuntamuotojen implisiittisiin metafysisiin olettamuksiin.

2. Taidot. Taito-oppi olikin Niiniluodon omaperäisin oivallus. Käsitettä ei löydy kansainvälisestääkään liikunnan filosofian kirjallisuudesta. Ongelmia voisivat olla esimerkiksi tiedon osuus taidossa, taitojen opetus, taidon luonne jne. Tutkimusalue olisi siis tietoteorian vastine: taitoteoria.

3. Toiminta. Toiminnan teoriaan liittyvät filosofiset pohdiskelut voisi ulottaa myös liikunnan alueelle. Mielenkiintoinen ongelma voisi olla esimerkiksi joukkuepelien intentionaalisuus, "mententiot".

4. Ihmiskäsitys. Eri liikuntamuodot perustuvat erilaisille ihmiskäsityksille. Tähän ongelma-alueeseen voisi kuulua esimerkiksi klassinen body - mind -problematiikka, miten siihen implisiittisesti tai eksplisiittisesti suhtaudutaan eri liikuntamuodoissa. Edelleen urheilun ja itsensä toteuttamisen suhde kuuluisi tähän; samoin vaikkapa urheilussa esiintyvät elämän metaforat.

5. Arvot. Liikunnan arvoja voisi lähestyä itsearvo ja välinearvo käsitteiden kautta. Edelleen arvoihin liittyvät liikunnan tavoitteet, liikunnan ideologiat, liikunnan kulttuurihistoria sekä liikuntapolitiikan perusteet.

6. Tiede. Yksi keskeinen liikunnan filosofian tutkimuskohde on tietenkin liikuntatieteen tieteenfilosofia.

Niiniluodon alustus toi hyvin esiin liikunnan filosofisen analyysin mahdollisuuksia. Alustusta seuranneessa keskustelussa Niiniluodolta edelleen perättiin filosofian mahdollisuutta ratkaista urheiluun liittyviä eettisiä ongelmia. Sellaisiahan ovat esimerkiksi doping, urheilun kaupallistuminen ja urheilun väkivaltaisuus. Niiniluodon vastaus oli ainoa mahdollinen: Filosofia ei voi ratkaista arvo-ongelmia, sitä mikä on oikein ja mikä väärin, se voi vain selventää käytävää keskustelua ja antaa siihen omalla panoksellaan uusia käsitteitä ja aineksia.

Päällimmäiseksi mielikuvaksi LTS:s järjestämästä symposiumista jäikin se, että liikunnan ja urheilun parissa työskentelevä kenttä kaipaa filosofialta apua juuri urheilun eettisten ongelmien ratkaisemiseksi. Tämähän oli jo 1985 istuneen komiteankin toive.

Symposiumissa tuli myös kartoitettua tämän hetken liikunnan filosofinen tutkimus Suomessa. Sitä ei ole paljon. Tampereen yliopiston filosofian laitoksella näyttää olevan tällä hetkellä liikunnan filosofisen tutkimuksen painopiste. Siellä on työn alla kaksi liikunnan filosofian alaan kuuluvaa lisensiaattityötä. Jyväskylän yliopistossa on yksi tutkimustaan aloitteleva ryhmä, jonka teemana on ruumiillisuuden käsite filosofian historiassa. Ruumiillisuuden kautta tutkimus sivuaa liikunnan filosofiaakin.

1.5. Suomalaisen liikunnan filosofian erityispiirteitä

Miten voi puhua suomalaisen liikunnan filosofian erityispiirteistä, vaikka koko tutkimus ei ole vielä edes kunnolla lähtenyt käyntiin? Edellä esittämäni katsaukseen sisältyy kuitenkin ainakin kolme ennako-oletusta.

Ensimmäinen sisältyy liikunnan filosofian käsitteeseen. Liikunnan käsite vakiintui suomalaiseen kielenkäyttöön vasta 1960-luvulla. Pauli Vuolteen mukaan vuonna 1967 pidetyillä liikuntapoliittisilla neuvottelupäivillä "liikunta määriteltiin eräänlaiseksi kokoaivaksi yläkäsitteeksi, joka eriytyi liikunnan osa-alueiden alakäsitteiksi, huippu- ja muuksi kilpaurheiluksi, kuntoliikunnaksi ... jne." (12) Kahdeksankymmentäluvulla on alettu puhua liikuntakulttuurista. Jo vuonna 1979 kokoontunut seminaari kulki nimellä "Liikuntafilosofia-seminaari". Siksi oli vain luonnollista, että 1985 liikuntatieteellistä tutkimusta pohtinut seminaarikin puhui liikunnan filosofiasta liikuntakulttuurin olemassaolon merkitystä pohtivana tieteenalana.

Merkityksellistä tämä on siksi, että kansainvälinen liikunnan filosofinen kirjallisuus käyttää yleensä käsitettä urheilun filosofia (the philosophy of sport, sport philosophy; die Sportphilosophie). (13) Urheilun filosofiassa filosofisen tutkimuksen kohteeksi asettuu vain urheilu eikä koko liikunnan

kirjo. Osoittaakseen tutkimuskohteen mahdollisimman tarkasti Gerber ja Morgan määrittelevät urheilu- filosofisten kirjoitusten antologiassaan urheilun näin: "Urheilu on inhimillistä toimintaa, johon liittyy tietty hallinnollinen organisaatio ja historiallisen taustan omaavat säännöt, jotka määrittelevät ja rajoittavat tämän käyttäytymisen muodon ja päämäärän; se sisältää kilpailun tai haasteen elementin ja tietyn tuloksen, joka on riippuvainen fyysisestä taidosta." (14) Ja tähän tulisi urheilun filosofien kohdistaa tutkiva katseensa.

Kun Suomessa on otettu käyttöön nimitys liikunnan filosofia, on samalla tehty tieteenfilosofinen ratkaisu: liikunnan filosofista tutkimusta ei tule rajoittaa vain urheiluun, vaan sen tulee kohdistua kaikkeen, mitä kutsumme liikunnaksi. Vaikka ratkaisu lienee sattuman tulosta, se on silti onnekas. Liikunnan filosofiassa voidaan tutkia yhtä hyvin kilpajuoksun, tanssin kuin joogankin filosofiaa.

Kaksi muuta suomalaisen liikunnan filosofian ominaispiirrettä liittyvät siihen keskusteluun, johon (voiko muutamaa puheenvuoroa kutsua keskusteluksi?) edellä on viitattu. Filosofia on pyritty näkemään vain yhteiskuntafilosofiana tai etiikkana. Filosofian muita tutkimushaaroja ei vielä nähdä. Positiivinen pilkahdus myös muunlaiseen liikunnan filosofiaan oli Liikunta ja tiede -lehden teemanumero 2/89 (15), jossa pohdittiin liikunnan ja taiteen suhteita. Tarkasti katsoen voisi nähdä kahden liikunnan filosofisen koulukunnan olevan iduillaan: Tampereella fenomenologisesti suuntautuneen, Jyväskylässä yhteiskuntafilosofisesti suuntautuneen. Mihin suuntaan nämä idut varttuvat, jää nähtäväksi.

II Kansainvälinen liikunnan filosofia

2.1. Anglosaksinen perinne

Liikunnan ilmiöiden tieteellinen tutkimus alkoi tämän vuosisadan alun vaiheilla, jolloin ilmestyivät ensimmäiset liikuntaan liittyvät biologiset, psykologiset ja sosiologiset tutkimukset. Filosofinen näkökulma liikuntaan kehittyi hitaasti. Osterhoudt erottaa tässä kehityksessä kolme vaihetta: primitiivisen, liikunnan filosofian muotoutumisen ja luovan vaiheen (16).

Primitiiviseksi vaiheeksi hän kutsuu aikaa ennen 1960-lukua. Filosofian historiasta voi löytää koko joukon mainintoja ja viittauksia urheiluun ainakin Platonista alkaen, jolle voimistelu, erityisesti paini, oli nuorten kasvatuksen tärkein väline. Nämä viittaukset eivät olleet systemaattisia urheilun filosofian pohdiskeluita. Useasti ne liittyivät yleisempään kasvatustieteen pohdintaan. Vasta 1920-luvulla ilmestyi useampi tutkimus, jossa urheilu itsessään otettiin filosofisen tarkastelun kohteeksi. Nämä analyysit olivat tosin epäsystemaattisia ja epätarkkoja, mutta ne osoittivat kohteen uudelle filosofiselle aluevaltaukselle. Aina 1960-luvulle asti näiden julkaisujen teemana pysyi liikunnan ja liikuntakasvatuksen biologiset, sosiologiset, hallinnolliset ja kasvatustieteen perusteet.

Kuusikymmentäluvun alussa ilmestyi joukko tutkimuksia, joissa tehtiin yhteenveto aikaisemmasta kirjallisuudesta ja ehdotettiin filosofisia tutkimustapoja, joiden avulla voitaisi aidommin lähestyä urheiluun ja liikuntakasvatukseen liittyviä ongelmia. Osterhoudt kutsuu tätä aikaa liikunnan filosofiassa muotoutumisen ajaksi, koska silloin muodostui filosofisesti kohdallisempaa liikunnan tutkimusta.

Tälle perustalle nousi kuusikymmentäluvun lopulla Osterhoudtin luovaksi periodiksi kutsuma liikunnan filosofia, jonka ensimmäisiä saavutuksia oli Howard S. Slusherin *Man, Sport and Existence: A Critical Analysis*. (17) Se on systemaattinen urheilun filosofinen analyysi, jossa sovelletaan eksistentiaalistista tutkimusperinnettä. Slusher näkee urheilussa yhden tavan etsiä autenttista ihmisenä olemista. Osterhoudt luettelee tähän aikaan kuuluvaksi myös neljä muuta teosta: Herrigelin *Zen ja jousella-ampumisen taito*(18), Huizingan *Leikkivä ihminen* (19), Methneyn *Movement and Meaning* (20) ja Weissin *Sport: A Philosophic Inquiry*. (21) Vaikka Huizingan ja Herrigelin kirjat oli julkaistu jo vuosikymmeniä aiemmin, ne saivat liikunnan filosofisen merkityksensä vasta Slusherin kirjan julkaisemisen jälkeen. Tästä alkoi liikunnan filosofisen tutkimuksen jatkuva kasvu.

2.2. Saksalainen tutkimusperinne

Osterhoudtin näkökulma rajoittuu vain anglosaksiseen tutkimusperinteeseen. Mutta on olemassa myös toinen: saksankieleinen liikunnan filosofia. Sen synty noudattelee tosin Osterhoudtin ajanjaksoja, mutta sen ongelmanasettelu oli toinen. Kun kuusikymmentä luvun englanninkielisessä liikunnan filosofisessa kirjallisuudessa pohdittiin urheilun ja liikunnan olemusta yksilöstä käsin, saksalainen tutkimus painottui yhteiskuntafilosofisesti. Frankfurtin koulun yhteiskunta-analyysien, ennen kaikkea Adornon tekstien innoittamana, syntyi joukko urheilun marxilaista analyysiä. Bero Rigauerin *Sport und Arbeit* (1969) oli niistä tärkein. Kriittisen kannan marxilaisten tulkinnoille esitti mm. Henning Eichberg (1973) ja Hans Lenk (1972).

2.3. Intian, Kiinan ja Japanin perinteisten liikuntamuotojen filosofia

Kolmantena tärkeänä liikunnan filosofian maantieteellisenä alueena voidaan nähdä Intian, Kiinan ja Japanin perinteisiin liikuntamuotoihin liittyvä filosofointi. Tähän filosofiaan tutustumista vaikeuttaa se, että syvälinen tutkimus edellyttäisi tutkijalta sanskritin, kiinan ja japanin kielten taitoa. Onneksi edustava osa tästä kirjallisuudesta on käännetty englanniksi. Näiden maiden liikunnan filosofia on historiallisesti vanhinta. Puhe liikunnan filosofiasta sanan nykymerkityksessä ei ole liioittelua, sillä useat näiden maiden perinteiset liikuntamuodot liittyvät suoraan johonkin uskonnollis-filosofiseen traditioon, jonka puitteissa siihen liittyvä liikuntamuoto saa filosofisen sisältönsä.

Intiassa jooga liittyy samkhya-filosofiaan (22). Patandzalin jooga-suutrat ovat peräisin ajalta noin 200 eaa. - 400 jaa. Tämä on se ajallinen väli, johon eri tutkijat Patandzalin sijoittavat. Kiinassa elää edelleen kaksi liikunnan perinnettä, jotka liittyvät kahteen uskonnollis-filosofiseen traditioon: buddhalaisuuteen ja taolaisuuteen (23). Taidzin klassisten kirjoitusten ikää ei tarkasti tiedetä, joka tapauksessa ne ovat useita satoja vuosia vanhoja (24). Japanilaiset nk. budo-lajit liittyvät lähinnä kungfutselaisuuteen ja zen-buddhalaisuuteen "(25). Zenin ja miekkailutaidon yhteyttä pohtiva zen-munkki Takuan Sohon kirjoitus (26) on peräisin 1600-luvulta. Tokugawa-ajanjakson (1600 - 1863) aikana syntyi paljon juuri miekkailutaidon filosofista perustaa pohtivia kirjoituksia (27).

Myös lännessä on alettu vähitellen kiinnittää huomiota Intian, Kiinan ja Japanin liikuntakulttuureihin liittyviin filosofioihin. Eugen Herrigelin kirja *Zen ja josella ampumisen taito* oli ensimmäisiä tämän kiinnostuksen herättäjiä, samoin T.D. Suzukin kirja *Zen and Japanese Culture* (28), joka sisältää kaksi zeniä ja miekkailutaitoa käsittelevää lukua. M. Eliaden kirja *Yoga, Immortality and Freedom* (29) on joogatutkimuksen klassikko.

Yleistäen voisi todeta, että edellä kuvattujen idän liikuntakulttuurien filosofinen tutkimus on lännessä vasta aluillaan (30). Niiden sisältämä ihmiskäsitys, mm. psyko-fyysisen ongelman ratkaisu on hyvin lähellä eksistentiaalis-fenomenologista ihmiskäsitystä, joka painottaa ihmisen kokonaisuutta (31).

III Liikunnan filosofian nykytutkimus

Liikunnan filosofia järjestäytyi kansainvälisesti vuonna 1972, jolloin perustettiin The Philosophic Society for the Study of Sport (PSSS), joka 1974 alkoi julkaista liikunnan filosofista aikakauslehteä Journal of the Philosophy of Sport (32). Myös liikuntakasvatuslehti Quest julkaisee liikunnan filosofiaa käsitteleviä artikkeleita.

Suurin osa urheilun filosofista tutkimusta on esseetyyppisiä artikkeleita, joita on koottu muutamaaan edustavaan antologiaan. Niistä ensimmäisiä olivat Gerberin ja Morganin toimittama Sport and Body (1972) ja Osterhoudtin toimittama The Philosophy of Sport (1973). Hans Lenkin toimittama Aktuelle Probleme der Sportphilosophie (1983) on PSSS:n vuoden 1980 Karlsruhen kansainvälisen kongressin anti. Uusin kokoomateos on Morganin ja Meierin toimittama Philosophic Inquiry in Sport (1988). Tutustumalla näihin lähteisiin saa hyvän kuvan siitä, mitä liikunnan filosofiassa on tutkittu ja parhaillaan tutkitaan.

Katsaus näihin lähteisiin asettaa liikunnan filosofian tämänhetkisen tutkimuskentän seuraavasti:

1. Peruskäsitteiden analysointi. Etsitään sellaisten käsitteiden kuten urheilu, leikki ja peli luonteenomaisia piirteitä. Käsitteitä pyritään määrittelemään ja tekemään erilaisin käsitteellisin kriteerein eri liikuntamuotojen luokituksia.
2. Urheilun olemuksen etsintä. Etsitään vastausta kysymykseen, mitä urheilu on. Tässä keskustelussa on saanut paljon tilaa leikin käsite. Monen artikkelin lähtökohta on Huizingan klassinen leikkitutkimus. Urheilun olemuksen etsintää on myös sen yhteiskuntafilosofinen selittäminen. Tässä keskustelussa on selvästi kaksi näkökulmaa: Urheilun olemusta yritetään löytää joko yksilöstä tai sitten yhteiskunnasta käsin. Urheilun yhteiskunnallista luonnetta käsittelevä tutkimus löytyy parhaimmillan sosiologian puolelta.
3. Ihmisenä olemisen, eksistenssi ja urheilu. Viittaa tällä nimellä siihen eksistentiaalisesta perinteestä voimansa saavaan tutkimukseen, joka näkee urheilussa mahdollisuuden eksistenssinsä autenttiseen toteuttamiseen. Tähän liittyvät artikkelit käsittelevät esimerkiksi sellaisia urheiluun liittyviä käsitteitä kuten vapaus, mahdollisuus, vakavuus, Angst. Myös leikki voidaan nähdä inhimmillisen eksistenssin perustavaksi muodoksi.
4. Urheilu ja kehollisuus. Tämän otsikon alle asetan sen tutkimuksen, jossa käsitellään klassista body - mind -ongelmaa urheilun ja liikunnan kannalta. Painopiste tässä tutkimuksessa on fenomenologisella tutkimusotteella, jossa tutkitaan kehollisuutta, "elettä kehoa", urheilun ja liikunnan kannalta. Tämä tutkimus on yleensä dualismia kritisoivaa, siis monistista.
5. Urheilun etiikka. Tämä tutkimusala saa kirjallisuudessa monasti eniten tilaa. Urheilun eettisiä kysymyksiä ovat fair-playn käsite, huijaaminen ja doping, urheilu eettisen kasvatuksen välineenä, urheiluväkivalta eettiseltä kannalta jne.

6. Urheilu ja estetiikka. Urheilun estetiikassa pohditaan urheilun ja taiteen suhteita, liikkeen estetiikkaa, pelin estetiikkaa, esteettistä ruumiinkokemista, urheilun ja teatterin suhdetta, urheilua ja aistillisuutta.

7. Urheilun yhteiskuntafilosofia. Tässä keskustelussa teemana on yleensä se, miten urheilu joko pyrkii säilyttämään tai rikkomaan yhteiskunnan sosiaalisia ja poliittisia rakenteita. Urheilu voidaan nähdä kapitalistisen yhteiskunnan suoritusperiaatetta jäljittelevänä, mutta se voidaan myös nähdä yksilöä kehittävästä ja vapauttavana. (33) On myös tutkittu urheilun merkitystä kansainvälisessä rauhatyössä sekä naisena olemista urheilussa.

8. Liikkeen filosofia. Liikkeen filosofisia ulottuvuuksia pohdittaessa ei yleensä rajoituta urheiluun. Tutkimuksen teemoja ovat esimerkiksi liikkeen käsite, liike ja järki, rytmi, liikkeen olemus, liike ja merkitys. (34)

IV Mitä liikunnan filosofia on ja mitä se voi olla?

Edellä on vastattu kysymykseen, mitä akateeminen liikunnan filosofia tällä hetkellä tutkii. Samalla on hahmottunut vastaus kysymykseen, mitä liikunnan filosofia on. Mutta on olemassa myös toinen näkökulma, joka syntyy itse filosofian käsitteen merkityksen pohjalta. Filosofiahän tarkoittaa viisauden rakastamista.

Martin Heideggerin mukaan kreikan sana filosofia osoittaa tien. Tien mistä minne? Filosofin rakkauden kohde on sofon, viisaus. Rakkaus, filein, tarkoittaa Heideggerin mukaan olemista sopusoinnussa logoksen kanssa. Tämä sopusointu luo ihmisen ja viisauden välille harmonian. Edelleen Heidegger tulkitsee sanan sofon osoittavan Herakleitoksen lauseeseen En Panta, "oleva on yksi". (35) Näin ollen filosofia osoittaa tien kohti olevaa, joka on yksi. Viisauden rakastaminen ja sen etsiminen merkitsi kreikkalaisille siis pyrkimystä olevan olemisen yhteyteen.

Akateemisen liikunnan filosofian näkökulma liittyy tapaan nähdä filosofia metoditieteenä, joka tutkiessaan erityistieteitä auttaa niitä erityistiedon kasvussa. Tällöin filosofia on vain väline, työkalu erityistieteiden käytössä. Filosofia ei kuitenkaan tyhjene tähän näkökulmaan. Filosofointi voidaan myös nähdä ihmiselämään liittyvänä arvona sinänsä. Se on silloin ihmiselle ominaista oman elämänsä ja maailmassa-olemisena hahmottamista ja pyrkimistä sen ymmärtämiseen. Se on silloin Heideggerin esiintuomaa olemisen tutkimista, pyrkimistä olevan yhteyteen. Tämä on se kaiken filosofoinnin taustalla oleva ykseys, josta käytetään nimitystä philosophia perennis. (36) Myös liikunnan filosofia voi olla tällaista.

Useissa filosofisissa perinteissä ruumiinharjoitukset liittyvät olennaisena osana filosofian harjoittamiseen.

Platonille voimistelun, musiikin ja geometrian harrastaminen loi edellytyksen kaikelle kasvatukselle - myös filosofin. Hänen mukaansa "oikeaa on kasvatus, joka osoittaa pystyvänsä kehittämään ruumiin ja hengen niin kauniiksi ja hyviksi kuin mahdollista." (37) Voimistelun, musiikin ja geometrian avulla voidaan Platonin mukaan saattaa sielun eri osat sopusointuun toistensa kanssa. Filosofiksi aikovalle voimisteluharjoitukset ovat erityisen tärkeitä, koska voimistellessaan ihminen on tekemisissä "syntyvän ja häviävän kanssa" (38). Oman kehonsa kasvua ja rappeutumista tarkkaillaessaan filosofi oppii paremmin ymmärtämään myös maailmaa, joka on jatkuvan muutoksen, tulemisen tilassa. (39)

Spinoza toteaa Etiikassaan: "Kenellä on monissa suhteissa taitava keho, hänellä on henki, joka on suurimmalta osalta ikuinen." (40) Spinozalle ihminen on kokonaisuus, jonka attribuutteja keho ja mieli ovat. Koska keho ja mieli ovat saman substanssin, jumalan, attribuutteja, kehon ja mielen harjoitus ovat sama asia. Spinoza toteaa edelleen etiikassaan. "Jos jokin lisää, vähentää, auttaa tai rajoittaa kehomme toimintakykyä, saman asian idea lisää, vähentää, auttaa ja rajoittaa mieleemme ajattelukykyä." (41) Näin ollen halutessaan pitää yllä kykyään filosofoida, filosofin tulee Spinozan ajatustavan mukaan pitää huolta myös kehostaan. Silloin filosofin mielikin sopeutuu "ymmärtämään selkeästi" (42), kuten Spinoza toteaa.

Edellen monissa "itämaisissa" viisauden traditioissa viisauden etsijän edellytetään harjoittavan myös ruumistaan. Tunnetuin näistä lienee Patandzalin jooga. Siinä filosofi pyrkii löytämään todellisen itsensä ja saavuttamaan vapauden erilaisten meditaatiotekniikoiden avulla, joihin liittyvät myös monet ruumiinharjoitukset, nk. asanat. Joogassa asanoiden tarkoituksena on tasapainottaa keho niin, että meditaatioharjoitukset käyvät mahdollisiksi. Kehon hallinnan avulla saavutetaan fyysinen rentous, joka luo perustan henkisille harjoituksille. Patanjali toteaa asanoiden merkityksestä näin: "Asana vapauttaa jännitykset ja saa aikaan luonnollisen rentouden, ja luo mielelle suotuisan ympäristön samaistua purushaan (henki)" (43).

Taustalla kaikissa näissä perinteissä, joita on olemassa koko joukko kaikkien suurten ja pienempienkin kulttuurien alueilla, on se perenniaalisen filosofian ajatus, että etsiessään viisautta ihminen ei voi laiminlyödä ihmisenä olemisensa kokonaisuutta, johon keho kuuluu kaiken henkisenkin perustana.

Liikunnan filosofi voi tutkia liikuntakulttuuria ulkoisesti, asettaa sen tarkastelunsa kohteeksi aivan kuten muukin tiedemies. Tuloksena on akateemista liikunnan filosofiaa, joka ei välttämättä lisää tekijänsä ymmärrystä itsestään ja maailmasta, jossa hän elää.

Toinen näkökulma on filosofin näkökulma sanan alkuperäisessä merkityksessä. Tällöin filosofointia ja liikunnan harrastamista ei voida erottaa toisistaan. Liikunta on silloin yksi filosofoinnin muoto, joka on arvokasta itsessään. Se on filosofista itsensä tutkimista, jatkuvaa etsintää, jossa kysymykset ovat usein käsitteellisiä, mutta vastaukset kokemuksia, jotka eivät ole käännettävissä käsitteiden kielelle. Tällöin liikunnan filosofi voi kohdata transsendentin, jota hänen Tao-te-chingin sanoin tulee kunnioittaa hiljaisuudella.

Kirjallisuus:

Back, A, Kim, D. 1979, Towards a Western Philosophy of the Eastern Martial Arts. Journal of the Philosophy of Sport, 5, s. 16 - 28.

Best, David 1978, Philosophy and Human Movement. London: George Allen and Unwin.

Case, Bob 1984, Eastern Thought and Movement Forms: Possible Implications for Western Sport. The Physical Educator, vol 41, no. 41, s. 170 - 175.

Dombrowski, Daniel A. 1980, Plato and Athletics. Journal of the Philosophy of Sport, vol. vi, p. 29 - 38.

Eichberg, Henning 1973, Der Weg des Sports in die Industrielle Zivilisation. Baden - Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.

Eichberg, Henning 1987, Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Jyväskylä: Vastapaino.

Eliade, Mircea 1969, Yoga, Immortality, and Freedom. New York.

Gerber, E., Morgan W.S. 1979, Sport and Body, A Philosophical Symposium. 2. p. Philadelphia: Lea & Febiger.

Heidegger, Martin 1988, Was ist das - die Philosophie (1956), 9 p. Pfullingen: Neske.

Herrigel, Eugen 1978, Zen ja jousella ampumisen taito. (1948, Zen in der Kunst des Bogenschiessens.) Suom. Margareta Sipola. Helsinki: Otava.

Huizinga, Johan 1984, Leikkivä ihminen. (1938, Homo ludens.) Suom. Sirkka Salomaa. Juva: WSOY.

Kammer, Reinhard 1986, The Way of the Sword. The Tengu-geijutsu-ron of Chozan Shissai. London: Arkana.

Kauppi, Raili 1978, Philosophia perennis ja sen merkitys ihmiselle. Jyväskylän yliopiston filosofian laitos, julkaisu 9.

Kleinman, Seymour (toim.) 1986, Mind and Body. East meets West. Champaign: Human Kinetics.

Klemola, Timo 1988a, Karate - do, budon filosofiaa. Helsinki: Otava.

Klemola, Timo 1988b, Perinteisen budon erilainen ihmiskäsitys. Opiskelijaliikunta no. 1.

Klemola, Timo 1989a, Taiji, liikettä hiljaisuudessa - hiljaisuutta liikkeessä. Helsinki: Otava. Ilmestyy syksyllä 1989.

Klemola, Timo 1989b, Urheilun teatteri. Liikuttaja no. 3.

Komiteamietintö 1986, Liikuntatieteellisen tukimuksen kehittäminen vuosina 1986 - 1990. Komiteamietintö 1985:63. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Legget, Trevor 1987, Zen and the Ways. Tokyo: Tuttle.

Lenk, Hans (toim.) 1983, Aktuelle Probleme der Sportphilosophie, Topical Problems of Sportphilosophy. Karlsruhe.

Lenk, Hans 1972, Leistungsport: Ideologie oder Mythos? Stuttgart: Kohlhammer.

Lenk, Hans 1979, Social Philosophy of Athletics. Champaign: Stipes.

Lenk, Hans 1985, Die Achte Kunst. Zürich: Edition Interform.

- Malkavaara, Mikko (toim.) 1987, Kirkko ja urheilu. Jyväskylä: SKSK-Kustannus Oy.
- Methney, Eleanor 1968, Movement and Meaning. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Mishra, Rammurti J. 1973, Yoga Sutras. New York: Anchor Press.
- Morgan, W.J., Meier, K.V. 1988, Philosophic Inquiry in Sport. Champaign: Human Kinetics.
- Niiniluoto, Ilkka 1989, Filosofian mahdollisuudet liikunnan selittäjänä. Alustus LTS:n liikunnan filosofian symposiumissa Suomen Urheilumuseolla 6.6.1989. Julkaisematon.
- Osterhoudt, Robert (toim.) 1973, The Philosophy of Sport. Springfield: Charles C. Thomas Pub.
- Osterhoudt, Robert G. 1978, An Introduction to the Philosophy of Physical Education and Sport. Champaign: Stipes.
- Patja, Pirkko 1989, Onko urheilu taidetta? Liikunta ja tiede, vol. 26, no. 2, s.70 - 73.
- Platon 1977 - , Teokset. Helsinki: Otava.
- Rigauer, Bero 1981, Sport and Work. (1969, Sport und Arbeit.) Tr. Allen Gutmann. New York: Columbia University Press.
- Seppänen, Paavo 1986, Mitä arvoja liikunta (urheilu) edustaa ja edistää? Liikunta ja tiede, vol 23, no. 3, s. 138 - 143.
- Sironen, Esa (toim.) 1988, Uuteen liikuntakulttuuriin. Jyväskylä: Vastapaino.
- Sironen, Esa 1986, Sählyskupolven suuri seikkailu. Liikunta ja tiede, vol. 23, no. 3, s. 138 - 143.
- Sironen, Esa 1989, Urheilu, tanssi, performanssi. Liikunta ja tiede, vol 26, no. 2, s. 74 - 77.
- Slusher, Howard S. 1967, Man, Sport and Existence, A Critical Study. London: Henry Kimpton.
- Spinoza 1949, Ethics. Tr. W.H. White. New York: Hafner Press.
- Stewens, John 1984, The Sword of No-Sword. London: Shambala.
- Suurmäki, Timo (toim.) 1979, Liikuntafilosofia-seminaari Valkeakoskella 20. - 21.6.1979. Seminaariraportti. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no. 72.
- Suzuki, Daisetz T. 1973, Zen and Japanese Culture (1959), 3. p. Princeton: Princeton University Press.
- Takuan, Soho 1986, The Unfettered Mind. New York: Kodansha.

Ueshiba, Kisshomaru 1984, *The Spirit of Aikido*. Tokyo: Kodansha.

Vanderwerken, David L., Wertz, Spencer K. 1985, *Sport Inside Out. Readings in Litterature and Philosophy*. Fort Worth: Texas Christian University Press.

Vuento, Sinikka 1988, Tietoa on, mutta miten se välittyy. *Liikunta ja tiede*, vol. 25, no. 6 - 7, s. 274 - 277.

Vuolle, Pauli 1989, Liikunnan yhteiskunnalliset ulottuvuudet. *Liikunta ja tiede*, vol. 26, no. 2, s. 88 - 93.

Weiss, Paul 1969, *Sport: A Philosophic Inquiry*. Carbondale: Southern Illinois University Press.

Wile, Douglas (toim.) 1986, *T'ai-chi Touchstones: Yang Family Secret Transmissions*. New York: Sweet Ch'i Press.

VIITTEET

1Suurnäkki 1979.

2Komiteamietintö 1986.

3Emt. s. 81.

4Emt. s.81.

5Emt. s. 81 - 82.

6Emt. s. 82.

7Emt. s. 82.

8Vuento 1988.

9Rusama ym. 1987, Seppänen 1986.

10Sironen 1986.

11Niiniluoto 1989.

- 12Vuolle 1989
- 13Ks. esim. Gerber ym. 1979, Lenk 1983
- 14Gerber ym. 1979, s. vi
- 15Patja 1989, Sironen 1989. Saman keskuselun jatkoa: Klemola 1989b.
- 16Osterhoudt 1978, s. 21 - 26.
- 17Slusher 1967.
- 18Herrigel 1978.
- 19Huizinga 1984.
- 20Methney 1968.
- 21Weiss 1969.
- 22Ks. esim. Mishra 1973.
- 23Ks. esim. Klemola 1988a ja 1989a
- 24Ks. esim. Wile 1986.
- 25Ks. esim. Klemola 1988a.
- 26Takuan 1986.
- 27Ks. esim. Kammer 1986, Stevens 1984; Samaan perinteeseen liittyy esim. Ueshiba 1984.
- 28Suzuki 1973.
- 29Eliade 1969.
- 30Ks. esim. Back 1979, Case 1984, Kleinman 1986, Legget 1987.
- 31Ks. esim. Klemola 1988b.
- 32Osterhoudt 1978, s. 26.
- 33Ks. esim. Lenk 1972, 1979, 1985.
- 34Ks. esim. Best 1978.
- 35Heidegger 1988, s. 14 - 15.
- 36Kauppi 1978, s. 1.

37Lait 788c.

38Valtio 521e.

39Dombrowski 1980, s. 30 - 31.

40Etiikka, osa V, väitelause 39.

41Etiikka, osa III, väitelause 11.

42Etiikka. osa II, väitelauseen 13 huomautus.

43Mishra 1973, s. 283.